

Traditionerna dukar gradvis under för det moderna livet i Samwel Naikadas massajby. Men arvet att skydda skog och djurliv tänker han aldrig släppa – det följer med när han deltar i globala klimatförhandlingar.

text Mats Hellmark foto Håkan Lindgren

FORTFARANDE STOLT

Vi träffar Samwel Naikada i den lilla kenyanska staden Kilgoris där han pluggar. En lång, lugn kille som liksom flyter ovanpå det röriga gatulivet. Över lunchen ställer fotograf Håkan precis den där frågan man inte ska ställa, varken till samer eller massajer: Hur många djur har du?

Samwel ler och förklarar att det är som att fråga någon hur mycket pengar han har på banken. Fast egentligen är det mer än så. Till och med ordet massaj har med djuren att göra, boskapen står för livet självt.

Efter matshopping för europeiska magar vecklar Samwel in sig i bilen han lånat av sina barns skollärare och vi styr kosan söderut. Första milen är hyfsad grusväg. Regnen har inte börjat än. Då och då möter vi åsnekärror fullastade med träkol för matlagning, en syn som Samwel ogillar. Träkolsbränning hotar skogar i hela Afrika, men i massajområden har det hittills inte varit ett problem.

– För oss är det tabu, en förbannelse. Den som gör det blir själv svart som kol sägs det. Men traditionerna dör ut, allt färre bryr sig ...

Sista halvmilen är väglös, vi skumpar rätt ut i busklandskapet, längs boskapsstigar och genom ett trasigt stängsel som elefanter raserat några

dagar tidigare. En flock zebror skingras framför bilen just när vi får Samwels boma (inhägnad för boskap och bostadshus) i sikte.

– De känner sig tryggare för lejonerna nära husen, förklarar Samwel.

Dagen innan vi kom dödade en gepard en liten antilop vid vattenhållet, några dagar tidigare tog en schakal en killing. Samwels by Olkirreruki ligger närmast den stora skogen Nyakweri som i sin tur gränsar till nationalparken Masai Mara. Inte konstigt att djurlivet är rikt. Och att Samwel fastnade för naturskydd redan som liten.

– Man kan säga att jag var aktivist redan då. Jag hatade när träd fälldes och när tjuvskyttnar jagade i skogen.

Han rapporterade till nationalparkens vakter. Så småningom började pojken som var så bra på engelska att få småjobb av dem.

”Jag hatade när träd fälldes och när tjuvskyttnar jagade i skogen.”

VI FLYTTAR IN I EN AV familjens hyddor, strax intill kohagen och gethuset av flätade grenar. Den har väggar av torkad kodynga precis som de andra, men är modernare med tre små fönstergluggar och korrugerat plåttag i stället för halm. Sedan ett par veckor har taket dessutom en solcellspanel som driver små lampor och laddar mobiler (tidigare fick man gå åtta kilometer till en större by för att ladda). ➤

Samwel skiftar täckjacka och jeans till traditionell shuka (filtmantel) och lång stav. Egentligen trivs han bäst så här, och korna är lugnast med den som är klädd så.

– Men bär jag den i stan kommer alla och frågar vad vi firar.

När han ger sig ut i världen är shukan dock alltid med i bagaget, trots att den ibland är i svalaste laget. Samwel har representerat urfolk i fyra globala klimatförhandlingar. Kläder som sticker ut underlättar.

– Ofta måste vi göra en massa väsen för att bli lyssnade på, få med våra synpunkter i processen.

Samarbetet med urfolk från olika delar av världen känns givande och Samwel ser många likheter i inställning och kultur. Men som helhet är förhandlingarna en besvikelse. Toppaktörerna driver sina agendor och slåss för att minimera sina insatser. Urfolken tillhör de mest sårbara och drabbade, men får litet gehör. Han har också jobbat med biologisk mångfald inom Nagoyaprotokollet, som han tycker tar bättre hänsyn till urfolksrättigheter.

Samwel har specialiserat sig på skogsfrågor. Han har presenterat det lokala projektet Dupoto Wildlife and Forest Association i flera workshops, bland annat på COP 15 i Köpenhamn.

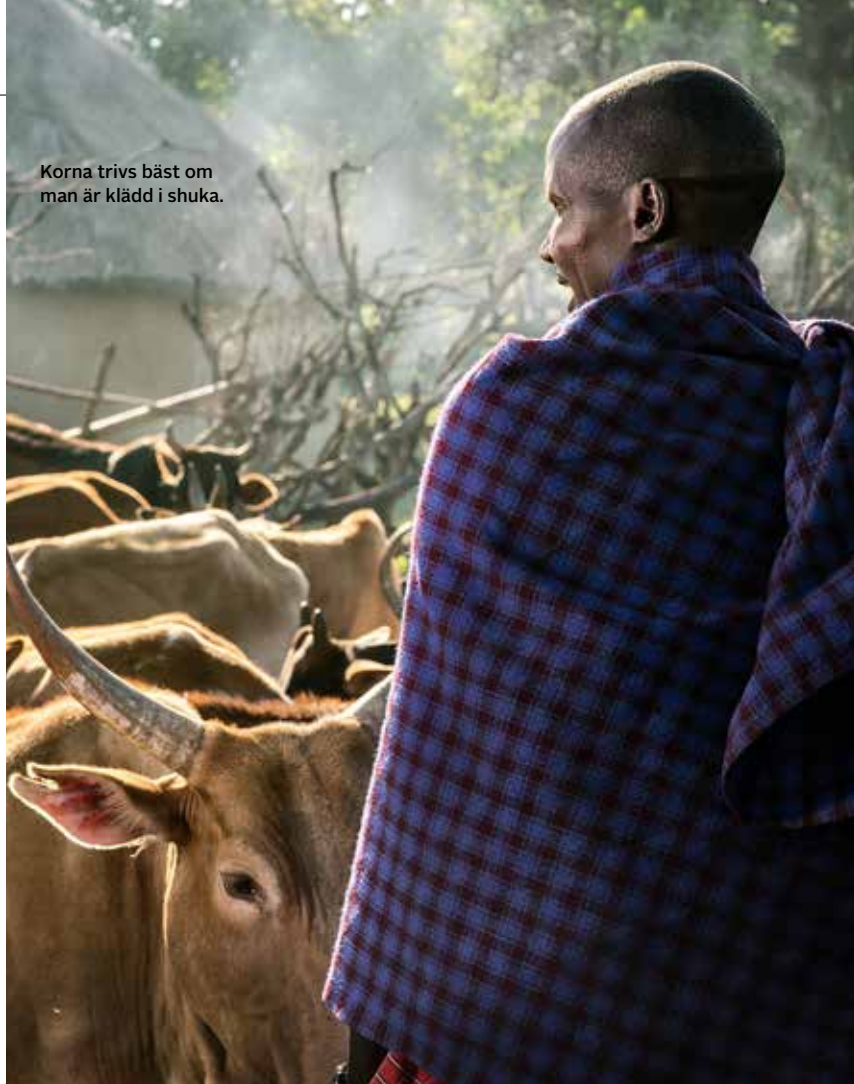
– Då satt jag i panelen tillsammans med Wangari Maathai och flera kenyanska parlamentariker. I början ville regeringsfolket inte samarbeta, de såg oss nästan som rivaler. Men det har ändrats, i Durban förhandlade vi ur en gemensam position.

VÅR ANKOMST ÄR EN STOR HÄNDELSE i byn där bilar (och vita med för den delen) sällan syns till. Samwels sex barn jublar när Håkan fotar dem och visar bilder. Efter en stund kommer deras farfar Tubula för att hälsa oss välkomna. Han är runt 80 (födelseår okänt) och fortfarande ute med betande djur i markerna varje dag.

När han var ung levde massajerna här fortfarande som nomader. Djuren kunde beta där gräset var grönast. Då var också regnen bättre, torrperioderna kortare.

– Efter självständigheten (1963) delades marken upp, det blev fler jordbruk och stängda områden som nationalparker. Livet blev svårare, säger Tubula.

Korna trivs bäst om man är klädd i shuka.

► **Indigenous Information Network** heter den kenyanska organisation som Samwel samarbetar med för att bygga ett klimatmässigt hållbart samhälle i distriktet Narok. IIN har också gjort det möjligt för honom att delta i klimatförhandlingarna, bland annat med hjälp av svenska biståndspengar.

► **Läs en längre** version av intervjun på www.naturskyddsforeningen.se/samwelnaikada

► **Läs mer om** massajer i Kenya på sidan 26.

Den traditionella dieten är nästan helt mjölk-baserad. Kött åt han nästan bara då han var krigare, moran. Moranerna tog också örter som gjorde dem tappra. Själv dödade han två lejon och en elefant. Och människor.

– Jag tyckte om att kämpa ...

Sonen Samwel har genomgått ritualerna som avslutar morantiden, men bara som ceremoni. Han har aldrig levt krigarlivet, som tar flera år i anspråk.

– För att klara sig i dag måste ungdomar ha utbildning och jobb. Det finns varken tid eller utrymme för det gamla sättet att leva längre.

Själv bröt han mot traditionerna genom att rymma från bröllopet som hans far förhandlat fram för att kunna fortsätta studera. Han blev den förste i området som tog gymnasieexamen (nu är det vanligt) och sedan ett par år har han på nytt tagit upp studierna på universitetsnivå.

Hans fru Diana (som faktiskt är syster till flickan han rymde från) tar ansvar för boskap och familj när han är i Kilgoris.

– Det går bra. Det finns ju mobiler.

Men för Samwel är det också viktigt att bevara kulturen. Ett förslag han väckt är ett tränings-

”Parkerna skyddar vilda djur men hjälper inte lokalbefolkningen.”

center där äldre kan förmedla kunskap till yngre.

– Massajernas boskapsskötsel är i samklang med naturen, bara betesmarken räcker till. Jakten har inte handlat om kött utan om riter för unga män. Klanerna har totemdjur, det bidrar till viljan att skydda. Och skogarna har alltid varit viktiga, för medicin, för heliga platser och för vattentillgången.

De har nyttjats, men hållbart. Skördas rötter eller grenar täcker man bara ytor för att träden ska klara sig. Till ved tar man bara torra grenar.

TIDIGT DAGEN EFTER tar Samwel och två unga guider med oss ut i Nyakweriskogen. Vi är lite trötta eftersom hundarna jagat hyenor varv på varv runt hyddan under natten, men det är en upplevelse att vandra mellan träden och höra berättelserna. En glänta har just besökts av elefantmödrar som hämtar näringsrika rötter till ungarna.

Vandringssafarier är ett sätt att dra in pengar till organisationen Dupoto som Samwel leder. Ordet betyder fördel: inkomster från ekoturism ska säkra skogens fortbestånd. En stor damm

har byggts (byn klarar numera två års torka), 40 bikupor har satts upp och nu bekostar man utbyggnad av skolan.

Dupoto har gett byinvånarna en mer positiv bild av skyddade områden. För även om Masai Maras hundratusentals turister ger goda inkomster till staten gynnas lokalsamhället bara marginellt, samtidigt som betet begränsas och vilda djur från parken orsakar skador och dödsfall.

– Parkerna skyddar vilda djur men hjälper inte lokalbefolkningen. Det finns bestämmelser om ersättning, men de fungerar inte, säger Samwel.

Helt konfliktfritt har inte Dupotoprojektet heller varit. Ett brittiskt tobaksbolag startade stora odlingar runt skogen för sex år sedan. Mutor och trakasserier splittrade samhället en tid.

– Jag ringde runt till myndigheter och kämpade. Det tog ett halvår men till slut fick odlingarna nej av Kenyas naturvårdsverk. Bolaget hatade mig verkligen och försökte sätta dit mig.

Men sånt biter inte på en massaj, konstaterar Samwel.

– Vi böjer oss inte, vi är fortfarande ett stolt folk ...

Milstolpar:

1993

Samwel Naikada rymmer från bröllopet för att kunna läsa till gymnasieexamen (den förste i området som gör det). Det tar flera månader innan han vågar åka hem och möta pappan igen.

Mats Hellmark

Samwels far Tubula Naikada

1997

Med och bildar Dupoto Wildlife and Forest Association för att skydda Nyakweriskogen med sitt rika djur- och växtliv.

1998

Flyttar till Nairobi för turismutbildning. Jobbar där några år men längtar hem till Olkirreruki.

2004

Hemma igen, jobbar med bevarandeprojekt i Kilgoris och nära Nyakweriskogen.

2008

Första gången Samwel deltar i globala klimatförhandlingar (Póznán). Har sedan varit med i Köpenhamn 2009, Cancún 2010 och Durban 2011.

2012

Börjar studera på universitet igen för att få formell kompetens för högre naturvårdsjobb.

